

Sygn. akt II UK 176/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 kwietnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący)
SSN Beata Gudowska (sprawozdawca)
SSA Jolanta Hawryszko

w sprawie z wniosku M. S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w G.
o prawo do emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 25 kwietnia 2017 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczyni od wyroku Sądu Apelacyjnego w G.
z dnia 10 listopada 2015 r., sygn. akt III AUa (...),

oddala skargę.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 10 listopada 2015 r. Sąd Apelacyjny - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G. zmienił zaskarżony przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w G. wyrok Sądu Okręgowego w G. z dnia 4 marca 2015 r. i oddalił odwołanie M. S. od decyzji z dnia 19 grudnia 2013 r., zawierającej informację o uprawomocnieniu się decyzji z dnia 8 października 2013 r. w

przedmiocie odmowy ustalenia prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnych warunkach oraz niestwierdzeniu nowych okoliczności uzasadniających ponowne rozpatrzenie wniosku na podstawie art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2016 r., poz. 887; dalej „ustawa o emeryturach i rentach”).

Sąd Okręgowy zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał wnioskodawczyni prawo do emerytury od dnia 1 grudnia 2013 r. Ustalił, że udowodniła w postępowaniu rentowym 13 lat, 10 miesięcy i 2 dni pracy w warunkach szczególnych oraz 24 lata i 8 miesięcy okresów składkowych i nieskładkowych. Z nieuwzględnionych dotychczas okresów nauki zawodu od dnia 3 września 1973 r. do dnia 30 czerwca 1976 r. zaliczył do stażu pracy w warunkach szczególnych okres odbywania stażu zawodowego w Zakładach N. w G. od dnia 2 stycznia do 31 marca 1976 r. oraz okres pracy od dnia 1 kwietnia do dnia 30 czerwca 1976 r. po ukończeniu teoretycznej nauki zawodu. Zaliczył również okres pracy ubezpieczonej na stanowisku opiekunki dziecięcej w Ośrodku (...) w G. od dnia 1 marca do dnia 8 listopada 1994 r., przyjąwszy, że była placówką, o której mowa w dziale XII pod poz. 5 w wykazie A, stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8, poz. 43 ze zm.; dalej „rozporządzenie”), dotyczącym prac w służbie zdrowia i opiece społecznej w domach pomocy społecznej dla nieuleczalnie i przewlekle chorych, umysłowo upośledzonych dorosłych i umysłowo niedorozwiniętych dzieci. Uznał, że w granicach pojęcia „dom pomocy społecznej” mieszczą się wszystkie placówki wspomagające opiekę ze względu na wiek, choroby, czy niepełnosprawność podopiecznych, świadczące w szczególności usługi bytowe, opiekuńcze, wspomagające edukację, rehabilitację oraz aktywizację.

Sąd drugiej instancji, uwzględniając apelację co do odmowy zaliczenia spornych okresów zatrudnienia w szczególnych warunkach poza okresem od dnia 2 stycznia do dnia 31 marca 1976 r., zwrócił uwagę, że Ośrodek (...) (następca prawny Ośrodka (...) w G.) jako prowadzący działalność na podstawie ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (jednolity tekst: Dz. U. z 1996 r. Nr 67,

poz. 329 ze zm.) oraz rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Szkolnictwa z dnia 7 marca 2005 r. w sprawie ramowych statutów placówek publicznych (Dz.U. Nr 52, poz. 466 ze zm.), jest publiczną placówką oświatowo-wychowawczą zapewniającą realizację obowiązku szkolnego i praca opiekunki dziecięcej - pracownika obsługi w takim ośrodku nie jest pracą wykonywaną w warunkach szczególnych wymienioną pod poz. 5 działu XII załącznika do rozporządzenia.

Skarga kasacyjna ubezpieczonej została oparta na podstawie naruszenia - przez niezastosowanie - art. 13 ust. 3 w związku z art. 12 ust. 3 i art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu, przyuczaniu do określonej pracy i warunkach zatrudniania młodocianych w zakładach pracy oraz o wstępnym stażu pracy (Dz. U. Nr 45, poz. 226) w związku z art. 7 pkt 3 ustawy z dnia 28 kwietnia 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin (Dz. U. Nr 23, poz. 99) w związku z § 4 ust. 3 i § 2 ust. 1 rozporządzenia i w związku z art. 184 ust. 1 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach. Praca w okresie od dnia 3 września 1973 r. do dnia 31 grudnia 1975 r. w kolejowej jednostce organizacyjnej na podstawie umowy o naukę zawodu w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na stanowisku osoby wykonującej pracę na podstawie umowy o naukę zawodu powinna być uznana za równorzędną z okresem zatrudnienia na kolei, a w konsekwencji za okres zatrudnienia w szczególnych warunkach. Skarżąca zarzuciła błędną wykładnię art. 202 § 3 k.p., polegającą na uznaniu, że przez pełny wymiar czasu pracy na danym stanowisku w rozumieniu § 2 ust. 1 rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r., może być uznany wyłącznie okres wykonywania pracy w wymiarze 44 godzin tygodniowo z pominięciem czasu uczestnictwa w zajęciach teoretycznych, w sytuacji, gdy pełny wymiar czasu pracy na danym stanowisku stanowiła również praca wykonywana w wymiarze właściwym dla pracowników zatrudnionych na podstawie umowy o naukę zawodu, do której należało zaliczyć również zajęcia teoretyczne. Wymiar pracy w latach 1973-1976 należy oceniać według ówczesnych przepisów, tj. ustawy z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu. Czas pracy młodocianych w wieku od lat 15 do 16 wynosił 6 godzin na dobę i 36 godzin tygodniowo, a do czasu pracy młodocianych wliczało się czas kształcenia bez względu na to, czy nauka odbywa się w godzinach pracy czy poza godzinami pracy, w wymiarze nie większym niż 18 godzin

tygodniowo. Od wejścia w życie kodeksu pracy do wymiaru czasu pracy zaczęto wliczać cały okres pobierania nauki.

Skarżąca wytknęła także błędną wykładnię § 4 ust. 1 w związku z poz. 5 działu XII wykazu A załącznika do rozporządzenia i w związku z art. 184 ust. 1 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach przez uznanie, że „dom opieki społecznej” należy oceniać w znaczeniu wyłącznie instytucjonalnym, ograniczając to pojęcie do podmiotów określonych jako „domy opieki społecznej dla nieuleczalnie i przewlekle chorych, umysłowo upośledzonych dorosłych i umysłowo niedorozwiniętych dzieci”. Podniosła, że określenie to powinno być rozumiane w znaczeniu funkcjonalnym jako miejsce zapewniające opiekę nad nieuleczalnie i przewlekle chorymi, umysłowo upośledzonymi dorosłymi i umysłowo niedorozwiniętymi dziećmi. W tym przypadku nie ma znaczenia nazwa instytucji ani organu założycielskiego tej instytucji, lecz jej funkcja. Funkcją Ośrodka (...) w G. była między innymi opieka społeczna nad umysłowo niedorozwiniętymi dziećmi, do których należy zaliczyć dzieci chore na autyzm. Praca z dziećmi chorymi psychicznie stanowi pracę szczególnie uciążliwą i wymagającą. Gdyby celem racjonalnego ustawodawcy było uprzywilejowanie jedynie pracy w instytucjach zawierających w nazwie słowa „dom opieki społecznej”, to zapis ten byłby doprecyzowany stwierdzeniem „w rozumieniu ustawy”. Jeśli takiego doprecyzowania nie ma, to celem ustawodawcy nie było wskazanie domu opieki dla umysłowo niedorozwiniętych dzieci w rozumieniu prawnym, lecz powszechnym. W rozumieniu powszechnym za dom opieki dla umysłowo niedorozwiniętych dzieci przyjmuje się każdy ośrodek, który świadczy takim osobom pomoc i opiekę.

Ostatecznie skarżąca wniosła o uchylenie w całości wyroku Sądu drugiej instancji i orzeczenie co do istoty przez oddalenie apelacji oraz zasądzenie kosztów postępowania na jej rzecz, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na podstawie § 4 ust. 3 rozporządzenia, za zatrudnienie w warunkach szczególnych uznaje się zatrudnienie na kolei w rozumieniu przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin. Za okresy zatrudnienia na kolei uważa się okresy pozostawania w stosunku pracy w

kolejowych jednostkach organizacyjnych, w czasie których pracownik pobierał wynagrodzenie lub zasiłki z ubezpieczenia społecznego: chorobowy, macierzyński lub opiekuńczy (art. 6 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin).

W ustawie o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin posłużono się trzema pojęciami: „okresy zatrudnienia na kolei”, „okresy równorzędne z okresami zatrudnienia na kolei” oraz „okresy zaliczalne do okresów zatrudnienia na kolei”. Ustawodawca zdecydował się na odrębność i niezależność tych pojęć, o czym świadczy zastosowane narzędzie legislacyjne oraz wyraźne i konsekwentne posługiwanie się tymi pojęciami w art. 11 ust. 1 pkt 2 oraz w art. 9 ustawy. Okresy wykonywania przed dniem 1 stycznia 1975 r. pracy w kolejowej jednostce organizacyjnej na podstawie umowy o naukę zawodu, przyuczenia do określonej pracy lub odbycia wstępnego stażu pracy są okresami równorzędnymi z okresami zatrudnienia na kolei (art. 7 pkt 3 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych).

Znaczenie pojęcia „okres równorzędny z okresem zatrudnienia na kolei” osoby młodocianej przygotowującej się do podjęcia zatrudnienia nie opiera się na aksjomatycznym potraktowaniu okresów uznanych z mocy art. 7 pkt 3 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych za okresy zatrudnienia na kolei, o których mowa w § 4 ust. 3 rozporządzenia. Z zastosowania § 4 ust. 3 rozporządzenia w związku z art. 7 pkt 3 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych wynika nieuwzględnienie jako okresu pracy w szczególnych warunkach okresu, w którym skarżąca przygotowywała się do pracy na kolei na podstawie umowy o naukę zawodu.

Zaliczeniu spornego okresu sprzeciwia się również regulacja § 2 ust. 1 rozporządzenia. Młodociany odbywający naukę zawodu w ramach umowy zawartej w zakładem pracy na podstawie przepisów ustawy o nauce zawodu, przyuczaniu do określonej pracy i warunkach zatrudniania młodocianych w zakładach pracy oraz o wstępnym stażu pracy miał status pracownika, również w rozumieniu przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym oraz ubezpieczeniu społecznym, lecz ta kwalifikacja nie jest wystarczająca do uznania okresu nauki za okres wykonywania pracy w szczególnych warunkach wykonywanej ze względu na obniżony czas pracy

pracowników młodocianych. Uczeń przyuczany do wykonywania prac o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia, określonych w art. 32 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach, nie mógł ich wykonywać i faktycznie nie wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu pracy na zasadach określonych w § 2 ust. 1 rozporządzenia (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2009 r., II UK 334/08, OSNP 2010 nr 23-24, poz. 294, z dnia 20 stycznia 2011 r., II UK 169/10, LEX nr 786387, z dnia 23 stycznia 2012 r., II UK 96/11, LEX nr 1215433, z dnia 22 sierpnia 2012 r., I UK 130/12, LEX nr 1265553).

Co do okresu pracy skarżącej w Ośrodku (...) w G. od 1 dnia marca 1994 r. do dnia 8 listopada 1994 r., należy stwierdzić, że kwalifikacja miejsca pracy nie ma wpływu na rozstrzygnięcie o prawie do emerytury w niższym wieku emerytalnym. Nie jest potrzebne rozważanie aspektów semantycznych pojęcia „dom pomocy społecznej” oraz „placówka oświatowo-wychowawcza”, ponieważ obydwa mają własne definicje legalne, których treść pozwala na wyodrębnienie ich wzajemnej specyfiki zarówno w odniesieniu do aktualnego stanu prawnego, jak również do uregulowań z 1994 r.

Wbrew argumentom zawartym w skardze kasacyjnej, różnice w warunkach pracy w domach pomocy społecznej oraz w placówkach oświatowo-wychowawczych nie sprowadzają się do nazewnictwa oraz tożsamości organu założycielskiego. Dom pomocy społecznej był i jest instytucją przeznaczoną dla osób wymagających stałej i całodobowej pomocy w codziennym funkcjonowaniu, zaś placówka oświatowo-wychowawcza, jako komponent systemu oświaty, zgodnie z art. 1 pkt 1 ustawy o systemie oświaty, zapewnia w szczególności realizację prawa każdego obywatela Rzeczypospolitej Polskiej do kształcenia się oraz prawa dzieci i młodzieży do wychowania i opieki, odpowiednich do wieku i osiągniętego rozwoju. Różnice dotyczą zatem nie tylko organu i właściwej podstawy prawnej, ale również celu istnienia instytucji. Zrównanie pracowników domów pomocy społecznej i placówek oświatowo-wychowawczych w zakresie uprawnień wynikających z rozporządzenia, stanowiłoby uczynienie wyjątku od reguły rozdzielności okresów pracy w systemie oświaty z pracą w szczególnych warunkach (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 maja 2008 r., SK 9/07,

Dz. U. z 2008 r. Nr 93, poz. 597).

Z tego względu Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną, jak w sentencji (art. 398¹⁴ k.p.c.).

r.g.